

† Grigore Gr. Theodoru
Ioan-Paul Chiș

Tratat de Drept procesual penal

Ediția a 4-a

Editura
Hamangiu
2020

CUPRINS

PARTEA GENERALĂ

TITLUL I. OBIECTUL ȘI PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI	
PROCESUAL PENAL	3
Capitolul I. Obiectul dreptului procesual penal	3
<i>Secțiunea 1. Locul dreptului procesual penal în sistemul de drept</i>	3
§1. Obiectul de reglementare al dreptului procesual penal	3
§2. Dreptul procesual penal, ramură a sistemului de drept	18
<i>Secțiunea a 2-a. Locul dreptului procesual penal în sistemul de științe juridice</i>	24
§1. Obiectul și metodele științei dreptului procesual penal	24
§2. Autonomia științei dreptului procesual penal	28
§3. Dezvoltarea științei dreptului procesual penal	32
Bibliografie selectivă la Capitolul I	37
Capitolul al II-lea. Normele de drept procesual penal	40
<i>Secțiunea 1. Normele de drept procesual penal și izvoarele lor</i>	40
§1. Normele de drept procesual penal	40
§2. Izvoarele normelor de drept procesual penal	42
§3. Interpretarea normelor de drept procesual penal	48
<i>Secțiunea a 2-a. Aplicarea în spațiu și în timp a normelor de drept procesual penal</i>	49
§1. Aplicarea în spațiu a normelor de drept procesual penal	49
§2. Aplicarea în timp a normelor de drept procesual penal	52
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea	57
Capitolul al III-lea. Trăsăturile caracteristice și principiile fundamentale ale procesului penal român	60
<i>Secțiunea 1. Trăsăturile caracteristice ale procesului penal român</i>	60
§1. Apartenența procesului penal român la sistemul procesual penal mixt	60
§2. Dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor penale într-un termen rezonabil	62
<i>Secțiunea a 2-a. Principiile fundamentale ale procesului penal</i>	67
§1. Sistemul de principii fundamentale ale procesului penal	67
§2. Cerințele principiilor fundamentale ale procesului penal, garanțiile și limitele lor	70
2.1. Principii fundamentale privind latura structural-instituțională a procesului penal	70
2.2. Principii fundamentale acționând asupra desfășurării procesului penal	76
2.3. Principii care asigură respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale în procesul penal	97
Bibliografie selectivă la Capitolul al III-lea	107

TITLUL AL II-LEA. ACȚIUNEA PENALĂ, ACȚIUNEA CIVILĂ ȘI EXERCITAREA LOR ÎN PROCESUL PENAL	116
Capitolul I. Obiectul și trăsăturile acțiunii penale și ale acțiunii civile în procesul penal	116
<i>Secțiunea 1. Conceptul de acțiune în justiție și obiectul ei</i>	116
<i>Secțiunea a 2-a. Acțiunile ce se pot exercita în procesul penal și raportul dintre ele</i>	121
Bibliografie selectivă la Capitolul I	126
Capitolul al II-lea. Subiecții acțiunii penale și ai acțiunii civile	127
<i>Secțiunea 1. Categoriile de subiecți ai acțiunii penale și ai acțiunii civile</i>	127
<i>Secțiunea a 2-a. Subiecții acțiunii penale</i>	134
Subsecțiunea 1. Subiecții activi ai acțiunii penale	134
§1. Sisteme de exercitare a acțiunii penale	134
§2. Ministerul Public	137
§3. Persoana vătămată	159
Subsecțiunea a 2-a. Subiectul pasiv al exercițiului acțiunii penale	163
§1. Inculpatul	163
<i>Secțiunea a 3-a. Subiecții acțiunii civile</i>	173
Subsecțiunea 1. Subiecții activi ai acțiunii civile	173
§1. Partea civilă	173
§2. Alți subiecți activi ai acțiunii civile	178
Subsecțiunea a 2-a. Subiecții pasivi ai acțiunii civile	178
§1. Inculpatul	178
§2. Partea responsabilă civilmente	179
<i>Secțiunea a 4-a. Alți subiecți ai procesului penal, implicați în exercițiul acțiunii penale și al acțiunii civile</i>	185
§1. Avocatul	185
§2. Reprezentantul. Substituitul procesual	204
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea	208
Capitolul al III-lea. Punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale și a acțiunii civile	220
<i>Secțiunea 1. Punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale</i>	220
§1. Acțiunea penală și procesul penal	220
§2. Punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale	222
§3. Cazurile în care punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale este împiedicată	225
§4. Actele procesuale prin care se dă efect cazurilor de împiedicare a punerii în mișcare sau exercitării acțiunii penale	232
<i>Secțiunea a 2-a. Punerea în mișcare și exercitarea acțiunii civile</i>	237
§1. Punerea în mișcare a acțiunii civile	237
§2. Exercițarea acțiunii civile la instanța civilă	246
Bibliografie selectivă la Capitolul al III-lea	249

TITLUL AL III-LEA. JURISDICȚIA	254
Capitolul I. Funcția de jurisdicție în materie penală și autoritatea publică judiciară care o înfăptuiește	254
<i>Secțiunea 1. Funcția de jurisdicție și rolul său în procesul penal</i>	254
§1. Funcția de jurisdicție în materie penală	254
§2. Activitățile de judecată în materie penală	257
§3. Funcția de jurisdicție și soluționarea acțiunilor exercitate în procesul penal	263
<i>Secțiunea a 2-a. Autoritatea judecătorească prin care se înfăptuiește justiția în cauzele penale</i>	268
§1. Instanțele judecătorești	268
§2. Judecătorii	277
§3. Compunerea și constituirea instanțelor de judecată	289
<i>Secțiunea a 3-a. Incompatibilitatea</i>	293
§1. Cazurile de incompatibilitate	293
§2. Abținerea și recuzarea	304
Bibliografie selectivă la Capitolul I	307
Capitolul al II-lea. Competența instanțelor judecătorești	312
<i>Secțiunea 1. Felurile competenței</i>	312
§1. Noțiunea de competență și felurile ei în procesul penal	312
§2. Criterii de determinare a felurilor competenței	317
<i>Secțiunea a 2-a. Competența instanțelor judecătorești în România</i>	322
§1. Competența materială și competența personală a instanțelor judecătorești, în funcție de atribuțiile conferite prin lege	322
§2. Competența materială și competența personală a instanțelor de drept comun	323
§3. Competența materială și competența personală a instanțelor militare	330
§4. Competența în materie penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție (art. 40)	333
§5. Condițiile legale pentru determinarea competenței după materie sau după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești	337
§6. Competența teritorială a instanțelor judecătorești	339
<i>Secțiunea a 3-a. Prorogarea de competență</i>	343
§1. Cazurile de reunire a cauzelor	343
§2. Alte cazuri de prorogare de competență	350
§3. Strămutarea judecării cauzelor penale și desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei	353
<i>Secțiunea a 4-a. Excepțiile de necompetență și conflictele de competență</i>	357
§1. Excepțiile de necompetență	357
§2. Conflictele de competență	359
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea	363

TITLUL AL IV-LEA. PROBELE, MIJLOACELE DE PROBĂ ȘI PROCEDEELE

PROBATORII	367
Capitolul I. Probele	367
<i>Secțiunea 1. Probațiunea în procesul penal și importanța sa</i>	367
<i>Secțiunea a 2-a. Obiectul probațiunii în procesul penal</i>	370
§1. Faptele și împrejurările de fapt ce formează obiectul probațiunii	370
§2. Relevanța probelor	374
§3. Clasificarea probelor	376
<i>Secțiunea a 3-a. Procedura probațiunii</i>	379
§1. Administrarea probelor	379
§2. Aprecierea probelor	389
Bibliografie selectivă la Capitolul I	397
Capitolul al II-lea. Mijloacele de probă și procedeele probatorii	402
<i>Secțiunea 1. Mijloacele de probă în procesul penal</i>	402
<i>Secțiunea a 2-a. Declarațiile părților, ale subiecților procesuali principali și ale martorilor</i>	404
§1. Declarațiile suspectului sau ale inculpatului	404
§2. Declarațiile altor părți ori subiecți procesuali principali din proces (art. 111-113)	411
§3. Declarațiile martorilor (art. 114-130)	415
§4. Procedee speciale de ascultare a părților, a subiecților procesuali principali și a martorilor	426
<i>Secțiunea a 3-a. Înscrierile, mijloacele materiale de probă și fotografiile</i>	427
§1. Înscrierile (art. 198-199)	427
§2. Mijloacele materiale de probă (art. 197)	429
§3. Fotografiile	431
§4. Procedeele de descoperire și de ridicare a înscrisurilor și a mijloacelor materiale de probă	432
<i>Secțiunea a 4-a. Fotografierea și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane (art. 196)</i>	444
<i>Secțiunea a 5-a. Metode speciale de supraveghere sau cercetare (art. 138-154)</i>	444
§1. Aspecte comune	444
§2. Supravegherea tehnică (art. 139-146)	448
§3. Metodele speciale de cercetare	455
<i>Secțiunea a 6-a. Constatarea și expertiza</i>	467
§1. Constatarea	467
§2. Expertiza	470
<i>Secțiunea a 7-a. Administrarea probelor prin comisie rogatorie și delegare</i>	482
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea	485

TITLUL AL V-LEA. MIJLOACELE PROCESUALE ȘI PROCEDURALE PENALE	500
Capitolul I. Măsurile procesuale	500
<i>Secțiunea 1. Mijloacele de constrângere procesuală și felurile lor</i>	<i>500</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Măsurile preventive</i>	<i>502</i>
§1. Noțiunea și categoriile de măsuri preventive	502
§2. Procedura de luare a măsurilor preventive	505
§3. Procedura de înlocuire, revocare și încetare de drept a măsurilor preventive	513
§4. Mijloacele de control privind legalitatea luării măsurilor preventive [art. 204-208 ¹ , art. 209 alin. (14) și (15), art. 213 și art. 216 alin. (3)]	517
§5. Reglementarea măsurilor preventive	522
§6. Măsurile preventive aplicabile minorilor	544
<i>Secțiunea a 3-a. Alte măsuri procesuale</i>	<i>545</i>
§1. Măsurile de ocrotire și măsurile de siguranță	545
§2. Măsurile asigurătorii (art. 249-254)	547
§3. Restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii	552
Bibliografie selectivă la Capitolul I	554
Capitolul al II-lea. Actele procesuale și actele procedurale. Termene și sancțiuni procedurale	565
<i>Secțiunea 1. Acte procesuale și acte procedurale</i>	<i>565</i>
§1. Condițiile de valabilitate a actelor procesuale și a actelor procedurale penale	565
§2. Unele acte procedurale comune	570
<i>Secțiunea a 2-a. Termenele (art. 268-271)</i>	<i>578</i>
§1. Feluri de termene	578
§2. Calcularea termenelor procedurale	581
<i>Secțiunea a 3-a. Sancțiunile procesuale penale</i>	<i>583</i>
§1. Felurile sancțiunilor procesuale penale	583
§2. Condițiile prevăzute de lege pentru a opera nulitatea	586
§3. Nulitățile absolute și nulitățile relative	589
§4. Declararea nulității și efectele sale	594
<i>Secțiunea a 4-a. Unele măsuri procedurale</i>	<i>596</i>
§1. Cheltuielile judiciare (art. 272-276)	596
§2. Amenda judiciară (art. 283-284)	601
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea	605

PARTEA SPECIALĂ

TITLUL I. URMĂRIREA PENALĂ	611
Capitolul I. Obiectul și principiile specifice ale urmăririi penale	611
<i>Secțiunea 1. Urmărirea penală ca primă fază a procesului penal român</i>	<i>611</i>
§1. Desfășurarea procesului penal în faze, etape și stadii procesuale	611

§2. Obiectul urmăririi penale și actele prin care se realizează _____	616
§3. Principiile de desfășurare a urmăririi penale _____	620
<i>Secțiunea a 2-a. Organele care iau parte</i>	
<i>la efectuarea urmăririi penale</i> _____	625
§1. Organele de urmărire penală _____	625
§2. Competența organelor de urmărire penală _____	629
§3. Conducerea și supravegherea exercitate de procuror în activitatea de urmărire penală (art. 299-304) _____	636
Capitolul al II-lea. Desfășurarea urmăririi penale _____	645
<i>Secțiunea 1. Începerea urmăririi penale</i> _____	645
§1. Stadiul procesual al începerii urmăririi penale _____	645
§2. Modurile de sesizare a organelor de urmărire penală _____	647
§3. Cazurile în care începerea urmăririi penale este împiedicată _____	662
§4. Actele privind începerea urmăririi penale _____	664
<i>Secțiunea a 2-a. Efectuarea cercetării penale</i> _____	665
§1. Obiectul cercetării penale și modalitățile prin care se realizează _____	665
§2. Cercetarea penală în cauzele în care urmărirea penală se efectuează de procuror _____	677
§3. Suspendarea urmăririi penale _____	678
<i>Secțiunea a 3-a. Finalizarea urmăririi penale de către procuror</i> _____	680
§1. Verificările efectuate de către procuror după terminarea cercetării penale _____	680
§2. Finalizarea urmăririi penale prin închiderea ei _____	684
§3. Finalizarea urmăririi penale prin trimiterea în judecată a inculpatului _____	696
Capitolul al III-lea. Plângerea împotriva soluției de clasare. Dispunerea de către judecătorul de cameră preliminară a începerii judecății, după admiterea plângerii [art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c)] _____	701
Bibliografie selectivă la Titlul I _____	704
TITLUL AL II-LEA. CAMERA PRELIMINARĂ _____	716
Capitolul I. Obiectul și principiile specifice ale fazei camerei preliminare _____	716
Capitolul al II-lea. Structura procedurii de cameră preliminară _____	726
Capitolul al III-lea. Rezolvarea procedurii de cameră preliminară _____	734
Bibliografie selectivă la Titlul al II-lea _____	748
TITLUL AL III-LEA. JUDECATA PENALĂ _____	750
Capitolul I. Faza procesuală a judecății penale _____	750
<i>Secțiunea 1. Obiectul și principiile specifice fazei de judecată penală</i> _____	750
§1. Obiectul fazei de judecată penală _____	750
§2. Poziția procesuală a participanților la judecata penală _____	753
§3. Principiile specifice fazei de judecată _____	759
§4. Structura fazei de judecată _____	767
<i>Secțiunea a 2-a. Dispozițiile generale potrivit cărora se desfășoară judecata în toate etapele sale</i> _____	769
Bibliografie selectivă la Capitolul I _____	784

Capitolul al II-lea. Procedura de judecată în primă instanță	787
<i>Secțiunea 1. Trăsăturile specifice ale judecării în primă instanță</i>	787
<i>Secțiunea a 2-a. Desfășurarea judecării în primă instanță</i>	793
Subsecțiunea 1. Măsurile premergătoare pentru ședința de judecată	793
Subsecțiunea a 2-a. Ședința de judecată în primă instanță	795
§1. Constituirea instanței de judecată și rezolvarea chestiunilor prealabile	795
§2. Cercetarea judecătorească (art. 376, art. 378-387)	802
§3. Dezbaterile judiciare (art. 388-390)	813
<i>Secțiunea a 3-a. Deliberarea și hotărârea primei instanțe de judecată</i>	817
§1. Deliberarea și luarea hotărârii	817
§2. Sentința penală	819
<i>Secțiunea a 4-a. Efectele sentinței penale</i>	830
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea	833
TITLUL AL IV-LEA. CĂILE DE ATAC ORDINARE	837
Capitolul I. Teoria generală a căilor de atac ordinare	837
<i>Secțiunea 1. Căile de atac în procesul penal</i>	837
§1. Necesitatea căilor de atac în procesul penal	837
§2. Categoriile de căi de atac în procesul penal	839
<i>Secțiunea a 2-a. Sistemul căilor de atac ordinare în procesul penal român</i>	842
<i>Secțiunea a 3-a. Reglementări comune privind căile de atac ordinare</i>	847
§1. Rațiunea unor reglementări comune privind căile de atac ordinare	847
§2. Titularii dreptului de apel și de contestație	848
§3. Termenul de declarare a căilor de atac ordinare	858
§4. Procedura de declarare, de renunțare și de retragere a apelului și a contestației	861
§5. Efectele declarației de apel sau de contestație	865
Bibliografie selectivă la Capitolul I	875
Capitolul al II-lea. Apelul	878
<i>Secțiunea 1. Condițiile specifice în care se poate exercita apelul</i>	878
§1. Trăsăturile caracteristice ale apelului	878
§2. Hotărârile judecătorești penale ce pot fi atacate cu apel	879
§3. Motivele de apel	882
<i>Secțiunea a 2-a. Judecata în apel</i>	885
§1. Desfășurarea judecării în apel	885
§2. Soluțiile la judecata în apel	890
§3. Rejudecarea cauzei după desființarea în apel a hotărârii primei instanțe	898
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea	902
Capitolul al III-lea. Contestația	904
<i>Secțiunea 1. Trăsăturile caracteristice ale contestației</i>	904
<i>Secțiunea a 2-a. Procedura de exercitare a contestației</i>	906
<i>Secțiunea a 3-a. Judecata în contestație</i>	909

<i>Secțiunea a 4-a. Soluțiile la judecata în contestație</i> _____	913
Bibliografie selectivă la Capitolul al III-lea _____	915
Capitolul al IV-lea. Autoritatea de lucru judecat _____	916
Bibliografie selectivă la Capitolul al IV-lea _____	921
TITLUL AL V-LEA. CĂILE DE ATAC EXTRAORDINARE _____	922
Capitolul I. Sistemul român al căilor de atac extraordinare _____	922
<i>Secțiunea 1. Caracteristicile căilor de atac extraordinare</i> _____	922
<i>Secțiunea a 2-a. Sistemul român de căi de atac extraordinare</i> _____	925
Bibliografie selectivă la Capitolul I _____	929
Capitolul al II-lea. Contestația în anulare _____	930
<i>Secțiunea 1. Cazurile de contestație în anulare</i> _____	930
<i>Secțiunea a 2-a. Procedura de exercitare a contestației în anulare</i> _____	939
§1. Condiții de fond _____	939
§2. Condiții de formă _____	942
<i>Secțiunea a 3-a. Procedura de judecată a contestației în anulare</i> _____	943
§1. Examinarea în principiu _____	943
§2. Judecarea și soluționarea contestației în anulare _____	945
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea _____	948
Capitolul al III-lea. Recursul în casație _____	950
<i>Secțiunea 1. Cazurile de recurs în casație</i> _____	950
<i>Secțiunea a 2-a. Procedura de exercitare a recursului în casație</i> _____	956
§1. Condiții de fond _____	956
§2. Condiții de formă _____	959
§3. Efectele exercitării recursului în casație _____	961
§4. Procedura administrativă prealabilă. Admiterea în principiu _____	963
§5. Judecarea pe fond a recursului în casație _____	967
§6. Soluții la judecata recursului în casație _____	969
§7. Limitele rejudecării _____	973
Bibliografie selectivă la Capitolul al III-lea _____	975
Capitolul al IV-lea. Revizuirea _____	976
<i>Secțiunea 1. Cazurile de revizuire</i> _____	976
<i>Secțiunea a 2-a. Procedura revizuirii penale pentru cazurile prevăzute în art. 453</i> _____	988
§1. Condițiile pentru introducerea cererii de revizuire _____	988
§2. Structura procedurii de revizuire _____	991
§3. Procedura de judecare a revizuirii _____	992
<i>Secțiunea a 3-a. Revizuirea în cazul intervenirii unei hotărâri a Curții Europene a Drepturilor Omului</i> _____	998
Bibliografie selectivă la Capitolul al IV-lea _____	1001
Capitolul al V-lea. Redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate _____	1003
<i>Secțiunea 1. Cazurile de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă</i> _____	1003
§1. Noțiuni introductive _____	1003
§2. Cazuri _____	1006

<i>Secțiunea a 2-a. Procedura de exercitare a redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsă</i>	1013
§1. Condiții de fond	1013
§2. Condiții de formă	1015
§3. Efectele exercitării redeschiderii procesului penal	1020
<i>Secțiunea a 3-a. Procedura de judecată</i>	1021
Bibliografie specială la Capitolul al V-lea	1025
TITLUL AL VI-LEA. DISPOZIȚII PRIVIND ASIGURAREA UNEI PRACTICI JUDICIARE UNITARE	1026
Capitolul I. Recursul în interesul legii	1026
Capitolul al II-lea. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept	1029
Bibliografie selectivă la Titlul al VI-lea	1033
TITLUL AL VII-LEA. PROCEDURILE SPECIALE	1034
Capitolul I. Procedurile speciale de urmărire și de judecare a unor cauze penale	1034
<i>Secțiunea 1. Procedurile speciale de urmărire și de judecată în actuala reglementare procesuală penală</i>	1034
<i>Secțiunea a 2-a. Procedura specială a acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 478-488)</i>	1036
§1. Noțiuni	1036
§2. Acordul de recunoaștere a vinovăției	1037
§3. Procedura în fața instanței	1042
<i>Secțiunea a 3-a. Procedura privind urmărirea și judecarea persoanelor juridice trase la răspundere penală (art. 489-503)</i>	1046
<i>Secțiunea a 4-a. Procedura în cauzele cu infractori minori (art. 504-520)</i>	1050
Bibliografie selectivă la Capitolul I	1061
Capitolul al II-lea. Alte proceduri speciale	1065
<i>Secțiunea 1. Contestația privind durata procesului penal (art. 488¹-488⁶)</i>	1065
<i>Secțiunea a 2-a. Procedura dării în urmărire (art. 521-526)</i>	1069
<i>Secțiunea a 3-a. Procedura reabilitării (art. 527-537)</i>	1070
<i>Secțiunea a 4-a. Repararea pagubei materiale sau a daunei morale în caz de eroare judiciară sau în caz de privare nelegală de libertate ori în alte cazuri (art. 538-542)</i>	1075
<i>Secțiunea a 5-a. Procedura în caz de dispariție a dosarelor judiciare și a înscrisurilor judiciare (art. 543-547)</i>	1080
<i>Secțiunea a 6-a. Procedura de confiscare sau de desființare a unui înscris în cazul soluțiilor de netrimiteră în judecată (art. 549¹)</i>	1081
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea	1084

Capitolul al III-lea. Cooperarea judiciară internațională și punerea în aplicare a tratatelor internaționale în materie penală	1087
Bibliografie selectivă la Capitolul al III-lea	1098
TITLUL AL VIII-LEA. PROCEDURA EXECUTĂRII HOTĂRÂRILOR PENALE DEFINITIVE	1102
Capitolul I. Executarea hotărârilor penale definitive	1102
<i>Secțiunea 1. Punerea în executare a hotărârilor penale definitive, ca ultimă fază a procesului penal</i>	<i>1102</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Condițiile și modalitățile de punere în executare a hotărârilor penale definitive</i>	<i>1107</i>
§1. Caracterul executoriu al hotărârii penale definitive	1107
§2. Modalități de punere în executare a hotărârilor penale definitive privind persoanele fizice	1110
<i>Secțiunea a 3-a. Amânarea și întreruperea executării pedepsei închisorii și a detențiunii pe viață</i>	<i>1118</i>
Bibliografie selectivă la Capitolul I	1124
Capitolul al II-lea. Alte dispoziții privind executarea	1126
<i>Secțiunea 1. Cadrul procedural în care se rezolvă incidentele la executare</i>	<i>1126</i>
<i>Secțiunea a 2-a. Condamnarea în cazul anulării renunțării la aplicarea pedepsei sau al anulării ori revocării amânării aplicării pedepsei</i>	<i>1127</i>
<i>Secțiunea a 3-a. Cazuri de schimbări sau de modificări în executarea unor pedepse</i>	<i>1128</i>
§1. Cazuri de schimbări în executarea unor pedepse	1128
§2. Cazuri de modificări ale unor pedepse	1130
§3. Alte cazuri de înlăturare sau de modificare a pedepsei	1132
§4. Liberarea condiționată	1133
<i>Secțiunea a 4-a. Procedura la instanța de executare</i>	<i>1134</i>
<i>Secțiunea a 5-a. Contestația la executare</i>	<i>1136</i>
§1. Cazurile de contestație la executare	1136
§2. Procedura contestației la executare	1141
Bibliografie selectivă la Capitolul al II-lea	1143
BIBLIOGRAFIE GENERALĂ	1145
INDEX	1157

Capitolul al III-lea. Recursul în casație

Secțiunea 1. Cazurile de recurs în casație

528. Caracterizare. Recursul în casație nu este o cale de atac nouă în peisajul juridic românesc, fiind cunoscută legislației române încă din anul 1864. În literatura de specialitate interbelică a existat un dezacord cu privire la caracterizarea recursului în casație. Astfel, într-o opinie, fundamentată pe sistemul potrivit căruia deosebirea între căile ordinare și cele extraordinare este dată de conținutul (întinderea) acestora, s-a apreciat că recursul în casație este o cale extraordinară de atac^[1]; din contră, după criteriul naturii hotărârii la care se referă, s-a arătat că recursul în casație este o cale ordinară de atac, întrucât previne ca hotărârea atacată să fie considerată definitivă și executorie^[2]. Calea de atac analizată a fost reglementată drept o *cale de anulare* a hotărârilor judecătorești, pentru înlăturarea omisiunilor, viciilor și violărilor comise în desfășurarea procesului penal și în judecarea pricinii penale, așadar, cu privire la erorile de drept substanțial sau formal. Chestiunile de fapt, nefiind supuse unei reglementări apriorice, implicit nu pot forma o cauză de nulitate și, ca atare, nu sunt susceptibile de a fi deduse prin recurs în fața instanței de casare.

Recursul în casație a fost dat în competența Curții de Casație care a fost înființată prin Legea din 24 ianuarie 1861, Secțiunea a 2-a ocupându-se cu afacerile penale^[3], competență funcțională care s-a circumscris scopului principal de a se asigura unitatea de jurisprudență pentru care s-a instituit această instanță^[4].

Potrivit actualului Cod de procedură penală, recursul în casație – cale extraordinară de atac, a cărei soluționare revine în exclusivitate Înaltei Curți de Casație și Justiție – urmărește asigurarea unei practici unitare la nivelul întregii țări, prin intermediul lui fiind analizată conformitatea hotărârilor definitive atacate cu regulile de drept, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege care vizează exclusiv legalitatea hotărârii, și nu chestiuni de fapt.

Recursul în casație prezintă câteva elemente comune cu contestația în anulare, ambele fiind căi de atac *de anulare*, analiza realizată în cadrul controlului judiciar realizându-se în mod exclusiv în drept. Spre deosebire de contestația în anulare, care vizează îndreptarea erorilor de procedură, recursul în casație are ca scop verificarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, scopul său fiind acela de a îndrepta erorile de drept comise de curțile de apel și de Înalta Curte de Casație și Justiție, ca instanțe de apel, prin raportare la cazurile de casare expres și limitativ prevăzute de lege^[5]. De aceea, instanța de recurs în casație va

^[1] În legislația franceză, recursul este reglementat între căile de atac extraordinare, tocmai pe considerentul că are un cadru mai restrâns în care poate fi exercitat.

^[2] I. TANOVICANU, V. DONGOROZ, *Tratat de drept și procedură penală*, vol. V, ed. a 2-a, p. 415 și 501.

^[3] D.V. MIHĂESCU, V. RĂMUREANU, *op. cit.*, p. 24.

^[4] C. DISSESCU, *Drept constituțional*, ed. a 3-a, Ed. Librăriei Socec & Co., București, 1915, p. 848.

^[5] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 23/RC/2020, www.scj.ro.

verifica respectarea legii la judecarea cauzei de către instanțele de fond, luând în considerare situația de fapt pe care acestea au reținut-o prin propria apreciere dată probelor administrate. În reglementarea acestei căi extraordinare de atac nu se prevede pentru instanța de recurs în casație dreptul de a da o nouă apreciere probelor și, eventual, de a administra probele necesare în acest sens.

După cum vom vedea, recursul în casație, fiind judecat de o instanță ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată, îndeplinește prima cerință a căii *de reformare*. Apreciem însă că nu este îndeplinită cea de-a doua condiție pe care căile de reformare o presupun, de soluționare a cauzei în fond după casare, în urma rejudecării cauzei, întrucât recursul în casație nu reprezintă al treilea grad de jurisdicție. Opinia se verifică inclusiv pentru ipoteza în care legea prevede posibilitatea instanței de recurs în casație să schimbe soluția pronunțată (din condamnare în achitare); *a fortiori*, această condiție nu este îndeplinită când instanța de recurs în casație trimite cauza spre rejudecare instanței de fond ori instanței competente^[1]. Într-adevăr, pentru a aprecia că o cale de atac este de reformare, este necesar ca instanței de control judiciar să i se devolveze integral chestiunea rezolvată în mod greșit de către instanța a cărei hotărâre se atacă. De pildă, circumscris cazului de casare prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 7 („inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală”), instanței de recurs în casație ar trebui să i se devolvează cauza, în fapt și în drept, cu posibilitatea de a da o nouă apreciere cu privire la săvârșirea faptei și vinovăția inculpatului; potrivit legii, instanța de recurs în casație nu are această posibilitate, legea stabilind că ea se rezumă, după casarea hotărârii, la aplicarea legii situației de fapt reținute cu autoritate de lucru judecat de instanța de fond. De aceea, dintre toate cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d), legiitorul s-a limitat în privința recursului în casație numai la cazul în care s-a pronunțat o soluție de condamnare pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală; totodată, așa se explică de ce procurorul nu poate solicita condamnarea de către instanța de recurs în casație a persoanei achitate. Așadar, recursul în casație păstrează fizionomia căii de atac reglementate sub Codurile de procedură penală din 1864 și 1936, de cale de atac *de anulare*, care nu determină în nicio ipoteză *reluarea judecării pricinii* în fața instanței de recurs în casație, ci se rezumă la *judecarea judecării*, iar în ipoteza constatării unei violări ori omisiuni a unor dispoziții sancționate cu nulitatea, anulează, adică declară fără efecte cea hotărâre^[2].

Ca urmare, regula fiind ca instanța de casație să se rezume la constatarea incidenței cazului de casare și, drept consecință, la casarea hotărârii, recursul în casație poate fi caracterizat ca o cale de atac *de anulare*^[3].

[1] În sens contrar, a se vedea A. CRIȘU, *op. cit. (Partea specială)*, p. 327; I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 367; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 443/RC/2019, www.scj.ro.

[2] TR. POP, *op. cit.*, vol. IV, p. 352.

[3] În același sens, M. UDROIU, I. NEDELICU, în M. UDROIU (COORD.), *op. cit.*, p. 2194-2195; A.L. LORINCZ, *Recursul în casație în noul Cod de procedură penală*, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 38; I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 20/RC/2020 și nr. 68/RC/2020, www.scj.ro; C.C.R., dec. nr. 540/2016 (M. Of. nr. 841 din 24 octombrie 2016) și dec. nr. 456/2017 (M. Of. nr. 765 din 26 septembrie 2017).

Termenul „casare” provine de la verbul *casser* din limba franceză, care înseamnă a sfârâma, a anula, a desființa. Casarea unei hotărâri judecătorești a devenit soluția caracteristică pentru recurs, ceea ce a determinat și denumirea de „recurs în casație”, Curtea de Casație etc. Codul de procedură penală român și-a însușit această denumire, deoarece pentru apel, contestație și contestație în anulare folosește termenul „desființare” a hotărârii atacate, pentru revizuire „anulare”, în timp ce pentru recurs în casație folosește termenul „casare”.

529. Cazuri de casare. În determinarea prin lege a „cazurilor de casare” se poate adopta o concepție sintetică sau una analitică. *Concepția sintetică* implică o formulare generală, urmând ca jurisprudența să determine toate cazurile pe care le cuprinde; *concepția analitică*, dimpotrivă, enumeră amănunțit cazurile de casare, obligând jurisprudența să încadreze erorile de fapt și de drept în cazurile de casare prevăzute de lege, ceea ce implică o enumerare limitativă a acestora. Astfel, inițial, legea franceză cuprindea două cazuri de casare: violarea formelor de procedură și violarea legii materiale; primul caz se completa cu reglementarea nulităților, ca sancțiuni ale încălcării legii de procedură, iar al doilea avea în vedere încălcarea legii penale și a celei civile în soluționarea cauzei.

Legiuitorul național a adoptat sistemul analitic, reglementând cu exactitate cazurile în care poate fi formulat recursul în casație.

În forma inițială a Codului de procedură penală actual erau reglementate 14 cazuri de casare, însă ulterior, prin Legea de punere în aplicare, 9 dintre acestea^[1] au fost eliminate, unele dintre ele fiind transformate în cazuri de contestație în anulare.

530. În cursul judecării nu au fost respectate dispozițiile privind competența după materie sau după calitatea persoanei, atunci când judecata a fost efectuată de o instanță inferioară celei legal competente [art. 438 alin. (1) pct. 1]. Un caz tipic de nulitate absolută îl constituie judecarea unei cauze de către o instanță judecătorească inferioară în grad celei competente potrivit normelor în vigoare în raport de natura și gravitatea infracțiunii sau de calitatea persoanei din momentul săvârșirii infracțiunii; de exemplu, va fi caz de casare dacă a judecat judecătoria în loc de tribunal, tribunalul în loc de curtea de apel, o instanță civilă în loc de una militară sau invers^[2]. Alte cazuri de nulitate absolută operează atunci când nu au fost respectate normele care determină competența prin prorogare în caz de

[1] Este vorba despre următoarele cazuri: 2. hotărârea a fost pronunțată de alt complet decât cel care a luat parte la dezbaterile pe fond a procesului; 3. instanța nu a fost compusă potrivit legii ori a existat un caz de incompatibilitate; 4. judecata a avut loc fără participarea procurorului sau a inculpatului, când aceasta era obligatorie, potrivit legii; 5. judecata a avut loc în lipsa avocatului, când asistența juridică a inculpatului era obligatorie, potrivit legii; 6. ședința de judecată nu a fost publică, în afară de cazurile când legea prevede altfel; 9. hotărârea cuprinde motive contradictorii ori motive străine de natura cauzei sau există o contradicție între considerentele și dispozitivul hotărârii; 10. instanța nu a procedat la audierea inculpatului prezent, dacă audierea era legal posibilă; 13. instanța și-a întemeiat hotărârea pe probe pentru care a fost aplicată sancțiunea excluderii sau în mod greșit s-a aplicat sancțiunea excluderii cu privire la probe legal administrate; 14. instanța nu s-a pronunțat asupra unuia sau mai multor motive de apel.

[2] În același sens, I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 388.

reunire a cauzelor (art. 44), de schimbare a calității inculpatului [art. 48 alin. (2)], de schimbare a încadrării juridice a faptei (art. 49), iar rezultatul acestei nesocotiri a fost pronunțarea hotărârii de către instanța inferioară în grad celei competente. Nu va fi incident acest caz de casare atunci când au fost nesocotite dispozițiile referitoare la competența teritorială ori atunci când o instanță superioară a judecat cauza în locul celei inferioare^[1]. De asemenea, nu va interesa eventuala necompetență a organului de urmărire penală ori a judecătorului de cameră preliminară, prin exercitarea recursului în casație cauza neputând regresa în fazele anterioare ale procesului penal.

531. Inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală [art. 438 alin. (1) pct. 7]. Este un caz vădit de încălcare a legii penale și de soluționare inversă atunci când se pronunță o condamnare pentru o faptă care, nefiind prevăzută de legea penală, constituie doar o faptă civilă, o contravenție, o abatere disciplinară sau morală. Casarea se poate dispune atunci când din descrierea faptei de către instanța de fond rezultă că aceasta nu este prevăzută în legea penală ca infracțiune. În această situație, fapta nu constituie infracțiune prin lipsa uneia dintre trăsăturile esențiale ale infracțiunii, aceea de a fi prevăzută de legea penală.

Fapta nu constituie infracțiune nici atunci când, deși este prevăzută de legea penală, îi lipsește unul dintre elementele constitutive. Prin *conținutul constitutiv al infracțiunii* înțelegem totalitatea condițiilor prevăzute în norma de incriminare referitoare la actul de conduită, pe care trebuie să le îndeplinească făptuitorul sau care devin relevante prin săvârșirea de către acesta a acțiunii ori inacțiunii^[2]. În acest sens, s-a reținut în practica judiciară că hotărârile sunt supuse casării, pentru motivul că inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală, în situațiile în care fapta concretă pentru care s-a pronunțat soluția definitivă de condamnare nu întrunește elementele de tipicitate obiectivă prevăzută de norma de incriminare; dacă instanța a ignorat o normă care conține dispoziții de dezincriminare a faptei, indiferent dacă vizează vechea reglementare, în ansamblul său, sau modificarea unor elemente ale conținutului constitutiv, astfel încât nu se mai realizează o corespondență deplină între fapta săvârșită și noua configurare legală a tipului respectiv de infracțiune^[3].

Tipicitatea obiectivă a infracțiunii este formată din elementul material, urmarea imediată și legătura de cauzalitate, cazul de casare reprezentând în esență o critică la adresa instanțelor de fond cu privire la nereținerea cauzei de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. b) teza I^[4]. Practica

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 435/RC/2019, www.scj.ro.

[2] Pentru detalii, a se vedea C. MITRACHE, CR. MITRACHE, *Drept penal român. Partea generală*, ed. a 6-a, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 128; C. BULAI, B. BULAI, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 170; I. PASCU, *Drept penal. Partea generală*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 126.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 435/RC/2019, www.scj.ro.

[4] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 388.

instanței supreme este majoritară sub acest aspect^[1]. Se identifică hotărâri ale instanței supreme pronunțate în recurs în casație prin care se arată că circumscrise cazului de casare analizat sunt situațiile în care fapta concretă pentru care s-a pronunțat soluția definitivă de condamnare nu întrunește elementele de tipicitate obiectivă sau *subiectivă* prevăzute de norma de incriminare^[2]. Printr-o hotărâre relativ recentă instanța supremă a analizat în mod amănunțit aspectul tipicității subiective a infracțiunii pentru care recurentul fusese condamnat, apreciind explicit că acest examen trebuie făcut de instanța de recurs în casație sub cazul prevăzut la art. 438 alin. (1) pct. 7^[3].

Pentru a fi incident acest caz de casare, trebuie ca lipsa unui element constitutiv al infracțiunii să rezulte din hotărârea atacată, instanța de casație neavând posibilitatea să stabilească ea faptele în sensul inexistenței unui element constitutiv al infracțiunii.

532. În mod greșit s-a dispus încetarea procesului penal [art. 438 alin. (1) pct. 8]. Acest caz de casare vizează situația în care s-a dispus în mod eronat încetarea procesului penal, pentru oricare dintre motivele prevăzute în art. 16 alin. (1) lit. e)-j), respectiv lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale; a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică; a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii; există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege; există autoritate de lucru judecat; a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

Este de menționat că, din perspectiva cazului de casare prevăzut în art. 438 alin. (1) pct. 8, pentru a se constata acest motiv de nelegalitate, existența cauzei de încetare a procesului penal se apreciază prin raportare la datele existente la momentul pronunțării hotărârii definitive atacate^[4]. Astfel, de pildă, în cazul prescripției răspunderii penale, analiza este strict limitată la verificarea împlinirii sau nu a termenului, pornind de la limitele de pedeapsă prevăzute de lege pentru infracțiunea reținută în sarcina inculpatului, în raport cu încadrarea juridică a faptei și legea penală mai favorabilă, stabilite, cu caracter definitiv, de instanța

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 55/RC/2020, www.scj.ro. Instanța supremă a reținut că, din perspectiva dispozițiilor procesuale penale, noțiunea de „faptă ce nu este prevăzută de legea penală” include situațiile în care fapta atrage o altă formă de răspundere și pe cele în care nu sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii, *cu excepția laturii subiective*, aceasta din urmă circumscriindu-se ipotezei prevăzute art. 16 alin. (1) lit. b) teza a II-a; în același sens, I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 393/RC/2019, nr. 425/RC/2019, nr. 445/RC/2019, nr. 462/RC/2019, nr. 1/RC/2020, www.scj.ro.

[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 426/RC/2019, nr. 428/RC/2019, nr. 454/RC/2019, nr. 7/RC/2020, www.scj.ro.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 29/RC/2020, www.scj.ro.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 114/RC/2017, www.scj.ro.

de apel, însă având în vedere eventuala incidență a unor cauze de suspendare sau întrerupere a cursului acestui termen^[1].

Pot fi, de asemenea, reținute sub acest caz situațiile în care s-a aplicat în mod greșit amnistia, deși infracțiunea pentru care a fost judecat inculpatul era exceptată de actul de clemență, ori s-a dat efect împăcării în cazul unei infracțiuni pentru care răspunderea penală nu poate fi înlăturată prin împăcarea inculpatului cu persoana vătămată. Tot cu titlu de exemplu, poate fi declarat recursul în casație când se apreciază că în mod greșit s-a valorificat cauza de nepedepsire grefată pe retragerea mărturiei mincinoase^[2].

533. Nu s-a constatat grațierea sau în mod greșit s-a constatat că pedeapsa aplicată inculpatului a fost grațiată [art. 438 alin. (1) pct. 11]. Față de cazul de casare anterior, când soluția pronunțată de către instanță este inversă celei care trebuia pronunțată, în privința grațierii însă, dacă aceasta nu a fost reținută, soluția nu mai este inversă, deoarece condamnarea se menține, cu aplicarea totală sau parțială a grațierii intervenite.

Teza a II-a a cazului de casare are în vedere o greșită aplicare a acestui act de clemență.

534. S-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege [art. 438 alin. (1) pct. 12]. Erorile care se produc în legătură cu aplicarea pedepsei de către instanțele de fond pot fi numai *de drept* – prin aplicarea unei pedepse neprevăzute de lege sau prin depășirea limitelor legale, sub minimul legal sau peste maximumul general al pedepsei –, așadar, cu încălcarea principiul legalității pedepsei.

Instanța supremă a reținut că poate constitui motiv de casare, întemeiat pe dispozițiile acestui caz, aplicarea unei alte pedepse principale decât cea prevăzută de lege pentru infracțiunea săvârșită, aplicarea unei pedepse principale care depășește limitele generale ale pedepsei prevăzute de art. 60, art. 61 sau art. 137 C.pen. ori care se situează sub aceste limite, aplicarea unei pedepse principale care depășește sau se situează sub limitele speciale ale pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită^[3]. Totodată, se referă nu doar la aplicarea unei pedepse într-un quantum situat sub minim sau peste maxim, ci privește întregul regim sancționator aplicat unei situații juridice concrete, respectiv ansamblul pedepselor prevăzute de lege pentru infracțiunea reținută, indiferent că acestea sunt principale,

^[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 39/RC/2017, www.scj.ro.

^[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 74/RC/2016, www.scj.ro. Instanța supremă a decis că retragerea mărturiei trebuie să se situeze între momentul consumării infracțiunii de mărturie mincinoasă și cel al declanșării urmării penale împotriva martorului mincinos. Dacă martorul este pus sub acuzație, devenind suspect sau inculpat, retragerea mărturiei mincinoase nu mai atrage beneficiul cauzei de impunitate prevăzute în art. 273 alin. (3) C.pen.

^[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 21/RC/2020, www.scj.ro.

complementare sau accesorii^[1], și modalitatea de individualizare a aplicării ori a executării pedepsei^[2].

Acest caz de recurs în casație este incident și atunci când sunt încălcate dispozițiile privind concursul de infracțiuni, recidivă, circumstanțe atenuante sau măsuri educative. Jurisprudența referitoare la acest caz de casare este relevantă, stabilindu-se că o pedeapsă depășește, de regulă, limitele prevăzute de lege dacă se situează în afara limitelor speciale ale pedepsei prevăzute de Codul penal pentru o anumită infracțiune. Există însă situații în care limitele speciale suferă modificări, în cadrul limitelor generale, datorită reținerii unor împrejurări care au drept consecință reducerea sau majorarea limitelor de pedeapsă. Aceste împrejurări țin de individualizarea legală a pedepsei și pot fi legate de faptă, de calitatea făptuitorului sau a victimei (cum sunt circumstanțele atenuante sau agravante, unitatea sau pluralitatea de infracțiuni, unele cazuri speciale de atenuare sau de agravare etc.)^[3].

Aprecierea legalității limitelor de pedeapsă în calea de atac a recursului în casație se face în funcție de încadrarea juridică reținută/menținută prin hotărârea atacată, instanța de recurs în casație nefiind abilitată de lege să analizeze cauza sub aspectul temeiniciei acesteia, să interpreteze probele în baza cărora s-a dispus soluția recurată^[4].

Secțiunea a 2-a. Procedura de exercitare a recursului în casație

§1. Condiții de fond

535. Hotărârile penale susceptibile de recurs în casație. Recursul în casație, fiind o cale extraordinară de atac, poate fi exercitat exclusiv împotriva hotărârilor definitive. Potrivit art. 434 alin. (1) și (2), pot fi atacate cu recurs în casație *numai deciziile pronunțate, în apel, de instanțele de apel* (curțile de apel, Curtea Militară de Apel, Înalta Curte de Casație și Justiție), în ciclul ordinar al procesului, hotărâri prin care procesul penal s-a finalizat, *cu excepția* hotărârilor pronunțate cu privire la infracțiunile pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate^[5] [art. 434 alin. (2) lit. e)].

Hotărârile pronunțate ca urmare a aplicării procedurii privind recunoașterea învinuirii și hotărârile pronunțate ca urmare a admiterii acordului de recunoaștere a

^[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 388/RC/2018, www.scj.ro. Prin această decizie, instanța supremă a admis recursul în casație declarat de procuror pe motivul că instanța de apel, pronunțând condamnarea inculpatului la pedeapsa închisorii cu suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, a omis aplicarea pedepselor accesorii în contextul aplicării pedepselor complementare.

^[2] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 463/RC/2019 și nr. 20/RC/2020, www.scj.ro. Prin această decizie a fost admis recursul în casație declarat de procuror pe motivul că instanța de apel, dispunând suspendarea executării pedepsei principale de 2 ani și 2 luni sub supraveghere, a stabilit un termen de supraveghere de 2 ani.

^[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 60/RC/2020, www.scj.ro.

^[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 390/RC/2019, www.scj.ro.

^[5] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 415/RC/2019, nepublicată.

vinovăției pot face obiectul recursului în casație, ca urmare a pronunțării Deciziilor Curții Constituționale nr. 651/2017^[1] și nr. 573/2018^[2]. Într-adevăr, în contextul în care recursul în casație urmărește să supună instanței supreme judecarea conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile, devoluțiunea fiind limitată la cele cinci cazuri de casație amintite, excluderea deciziilor pronunțate în procedura recunoașterii învinuirii ori a acordului de recunoaștere a vinovăției este nejustificată, întrucât, la fel ca în procedura de drept comun, instanța care judecă în aceste proceduri abreviate poate fi incompetentă absolut, poate pronunța condamnarea pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală, poate să nu constate intervenția grațierii ori să constate în mod greșit că pedeapsa aplicată a fost grațiată, poate să aplice pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege.

În aceeași termeni poate fi pusă problema și în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă. Și în această ipoteză, aspectele care pot face obiectul recursului în casație nu derivă din modul de sesizare a organelor de urmărire penală.

În continuare, *nu pot face obiectul recursului în casație* deciziile pronunțate de instanțele de apel în etapa verificării admisibilității în principiu a cererii de revizuire [art. 434 alin. (2) lit. a)] ori de redeschidere a procesului penal în cazul judecării în lipsă [art. 434 alin. (2) lit. b)]. De altfel, raportat la cazurile de casare, se constată că hotărârile prin care sunt respinse ca inadmisibile căile extraordinare de atac nu ar putea fi încadrate decât în primul caz de casare.

Prin art. 434 alin. (2) lit. c) și d) se prevede că *nu pot face obiectul recursului în casație* hotărârile pronunțate în materia executării hotărârilor penale (în exprimarea legiuitorului, în materia *executării pedepselor*) și în materia reabilitării, dispoziții inutile, întrucât în aceste materii nu poate fi formulat apel, ci numai contestație [art. 597 alin. (7), art. 535]. *De lege ferenda*, credem că legiuitorul va putea renunța la aceste dispoziții, întrucât instanțele de apel nu judecă niciodată în materiile respective. Din contră, poate fi prevăzută expres imposibilitatea declarării recursului în casație împotriva deciziei pronunțate în apel în procedura incidentă în caz de dispariție a dosarelor și înscrisurilor judiciare.

536. Titularii recursului în casație. Potrivit art. 436 alin. (1), recursul în casație poate fi declarat numai de către *procuror și inculpat* (riguros, *fostul inculpat*), în ambele laturi ale procesului, precum și de *partea civilă și partea responsabilă civilmente*, în ceea ce privește latura civilă, iar referitor la latura penală, în măsura în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă.

Apreciem că *persoana vătămată nu are calitate procesuală activă* pentru a formula recurs în casație^[3], opinie susținută atât de textul legal care limitează sfera titularilor la cei arătați, cât și de faptul că, în cazul părții civile care, de regulă, este persoana vătămată direct prin săvârșirea infracțiunii de către inculpat, recursul în casație nu poate fi formulat cu privire la latura penală a procesului *decât în măsura*

[1] M. Of. nr. 1000 din 18 decembrie 2017.

[2] M. Of. nr. 959 din 13 noiembrie 2018.

[3] Pentru opinia contrară, a se vedea I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *op. cit.*, p. 373-375.

în care soluția din această latură a influențat soluția în latura civilă. Jurisprudența instanței supreme este în acest sens^[1]. Opțiunea legiuitorului de a limita sfera titularilor recursului în casație la părțile procesului și la procuror a fost constatată în acord cu Legea fundamentală, Curtea Constituțională reținând că textul art. 436 alin. (1) nu creează discriminare între titularii dreptului de a promova recurs în casație și ceilalți participanți la procesul penal^[2].

Raportat la *interesul procesual* circumscris cazurilor de casație, apreciem că procurorul și inculpatul pot formula recurs în casație pentru oricare dintre cazurile prevăzute de lege. De reținut este că recursul în casație exercitat de procuror împotriva hotărârilor prin care s-a dispus achitarea inculpatului nu poate avea ca scop obținerea condamnării acestuia de către instanța de recurs în casație.

Partea civilă și partea responsabilă civilmente, pe de altă parte, pot exercita recursul în casație pentru primul motiv, când au fost nesocotite dispozițiile referitoare la competența după materie ori după calitatea persoanei a instanței superioare; partea civilă mai poate justifica interes procesual în folosirea recursului în casație circumscris greșitei încetări a procesului penal (în măsura în care latura civilă a procesului a fost lăsată nesoluționată); partea responsabilă civilmente poate justifica interes în exercitarea recursului în casație și circumscris motivului prevăzut la pct. 7, când inculpatul a fost condamnat pentru o faptă care nu este prevăzută de legea penală. Din contră, cazurile prevăzute la art. 438 alin. (1) pct. 11 și 12 vizează exclusiv rezolvarea acțiunii penale, criticile aduse în latura penală a procesului circumscrise celor două cazuri de casare neavând vreo influență asupra soluției pronunțate în latura civilă a procesului.

În plus față de cele arătate, conform art. 436 alin. (6), calea de atac a recursului în casație nu poate fi exercitată *omisso medio*, cu alte cuvinte, nulitățile încadrate ca motive de recurs în casație comise de către prima instanță pot fi aduse în fața instanței supreme numai dacă titularul care exercită calea extraordinară de atac a formulat apel, fiind indiferent dacă apelul a fost respins sau admis. *A contrario*, nu poate face recurs în casație pentru o încălcare produsă la prima instanță titularul care nu a declarat apel ori care și-a retras apelul declarat. De pildă, necompetența materială a judecătoriei nu poate fi invocată pentru prima dată în fața instanței de recurs în casație de către persoana care exercită această cale de atac, dacă nu a formulat în prealabil apel.

Așadar, pentru verificarea acestei condiții de admisibilitate a exercitării căii de atac, partea trebuie să fi declarat apel în cauză, procesul luând sfârșit în fața instanței de apel, fie ca urmare a admiterii apelului și rejudecării cauzei de către instanța de apel, fie prin respingerea apelului ca *nefondat*. Dacă s-a formulat apel în cauză, reținem că nu interesează ce motive au fost invocate, întrucât cazurile de recurs în casație sunt incidente atât atunci când *nu au fost invocate pe calea*

[1] I.C.C.J., s. pen., înch. nr. 431/RC/2019, nepublicată.

[2] C.C.R., dec. nr. 424/2015 (M. Of. nr. 636 din 21 august 2015) și dec. nr. 490/2016 (M. Of. nr. 832 din 20 octombrie 2016).

apelului sau în cursul apelului, cât și atunci când au fost invocate, iar instanța de apel le-a respins ori nu s-a pronunțat asupra lor [art. 438 alin. (2)].

În mod evident, recursul în casație poate fi exercitat de către persoana care nu a exercitat apel exclusiv în limitele reformării hotărârii de către instanța de apel (așadar, pentru încălcările comise de instanța de apel).

Prin urmare, concluzionăm că titularii recursului în casație pot fi, alături de procurorul, numai părțile în procesul penal care au participat în această calitate la judecata în apel (în calitate de apelant și intimat). Nu vor putea face recurs în casație persoana vătămată, martorul, expertul, interpretul ori avocatul.

Părțile pot declara recurs în casație personal sau prin mandatar special, în acest din urmă caz procura rămânând atașată cererii. Legea nu prevede posibilitatea declarării recursului în casație prin substituții procesuali.

§2. Condiții de formă

537. Termenul de exercitare a recursului în casație. Potrivit art. 435, recursul în casație poate fi introdus de către părți și procuror în termen de *30 de zile* de la data comunicării deciziei instanței de apel.

Termenul procedural se calculează pe unități libere de timp, potrivit art. 269 alin. (2), și se prorogă până la sfârșitul primei zile lucrătoare care urmează atunci când ultima zi a termenului cade într-o zi nelucrătoare [art. 269 alin. (4)]. Călea de atac se consideră că a fost declarată în termen atunci când în interiorul termenului cererea de recurs în casație a fost depusă la administrația locului de deținere în cazul deținuților, la unitatea militară în cazul militarilor sau prin scrisoare recomandată la oficiul poștal. Față de recenta decizie a instanței supreme^[1], călea de atac se consideră declarată în termen și atunci când a fost trimisă prin e-mail sau fax în interiorul termenului, indiferent dacă a fost înregistrată în afara termenului în registrul general de dosare [art. 132 alin. (1) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești].

Astfel cum am văzut în cazul contestației în anulare, nimic nu împiedică titularul să declare călea de atac înainte de a-i fi comunicată decizia instanței de apel în condițiile art. 424 alin. (5), mai ales că aspectele care se identifică cu cazurile de recurs în casație rezultă din dispozitivul deciziei (greșita condamnare ori încetare a procesului penal, greșita aplicare a legii de grațiere etc.). Mai mult, în ipoteza în care decizia instanței de apel nu a fost comunicată, nu interesează dacă titularul căii extraordinare de atac a luat cunoștință de ea într-o altă modalitate. Așadar, în acest caz, titularul poate formula recurs în casație oricând, însă cel târziu într-un termen de 30 de zile de la comunicarea legală a hotărârii instanței de apel.

Declararea recursului în casație cu neobservarea termenului de 30 de zile conduce la respingerea căii de atac în procedura examinării admisibilității în principiu. Instituția repunerii în termen *nu este incidentă* în cazul recursului în casație.

^[1] I.C.C.J., compl. DCD, dec. nr. 12/2020.